

1. Белая Е.Н. Теория и практика межкультурной коммуникации: учебное пособие / Е. Н. Белая. - М.: ФОРУМ, 2011. – 208 с.
2. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь— 4-е изд., перераб.и доп. /Лит.ред. М.Д. Литвинова. – М. Рус.яз., 1984 – 944с.
3. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб.пособие для студ. высш. учеб.заведений. / Маслова В. А. М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208с.
4. Мещеряков Б.Г. *Большой психологический словарь*.3-е изд., перераб. и доп.. /Мещеряков Б.Г., Зинченко В.П. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2006. – 672 с.
5. Мусаева В.И.Фразеологиялык сөздүк./ В.И.Мусаева. - Б.: 2016 – 112б.
6. Осмонова Ж. Кыргыз тилинин сөздүгү/Түзг. Ж.Осмонова, К.Конкобаев, Ш.Жапаров. – Б.: «Имак Офсет»; 2015 – 800б.
7. Фразеология в контексте культуры. М.: “Языки русской культуры”, 1999. – 336с.

УДК 372.8+070(574.2)(045)

М.М. Мырзагулов,
Кыргыз Республикасынын Эл аралык университетинин
филология жана коммуникация
кафедрасынын доценти,
Бишкек ш., Кыргызстан.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНАРИПТЕШТИРҮҮ ШАРТЫНДА ЖОЖДО ЖУРНАЛИСТТЕРДИ ДАЯДОО

Аннотация. Макалада өлкөнүн санариптештирүү мезгилиндеги билим берүү системасынын актуалдуу маселелери тууралуу айтылат. Өлкөнүн жогорку окуу жайларындагы журналисттик кадрларды даярдоонун оң жана терс көрүнүштөрү иликтенүү менен бирге, төртүнчү бийлик өкүлдөрүн даярдоону аркалаган адисттердин деңгээлине иликтөө жүргүзүлөт. Муну менен бирге журналистиканы окутууда тажрыйбасы мол жана билим берүү системасында стратегиялык чөйрө катары эсептелген жогорку окуу мекемелерине салыштыруу жүргүзүлгөн.

Макаланын актуалдуулугун трансформациялоо шартында Кыргызстандын өнүгүп жаткан коомундагы азыркы медиа чөйрөсүндөгү материалдардын жокко эсе болгондугу тастыктайт. Ошону менен бирге макаланын мамлекеттик кыргыз тилинде жазылгандыгы дагы анын актуалдуулугун көрсөтүп, анын практикалык журналистикага эле эмес, анын илимий-академиялык тарабына дагы тиешелүү болгондугун белгилейт. Иликтөөдөгү автор тарабынан сунушталган тезис медиа тармакка тиешеси бар тараптардын талаш- талкуунун алкагындагы кесиптик кызыгууларын жаратаары талашсыз, бул мекенибиздеги медиа мейкиндик үчүн белгилүү бир деңгээлдеги мыйзам ченемдүү көрүнүш болуп эсептелет. Жаңы доордун алкагында өнүгүү жолундагы Кыргызстан эл аралык коомчулукка таанылгандай, санариптештирүү жолу аркылуу гана эмес, өзүнүн демократизациялаштырууга карай алган жолу менен дагы илгерилеп келет. Макада

Кыргызстандын журналистикасынын илимий-академиялык чөйрөсүнүн жана практик журналисттеринин гана эмес, башка тармактын өкүлдөрүнүн кызыгуусун дагы жаратышы мүмкүн.

Ачык сөздөр: журналистика, масс медиа, билим берүү, журналист, бакалавр, жогорку окуу жайлары, эл аралык журналистика, ММК, медиа чөйрө.

М. М. Мырзагулов,
доцент кафедры филологии и коммуникации
Международного университета Кыргызской Республики,
Бишкек, Кыргызстан.

ПОДГОТОВКА ЖУРНАЛИСТОВ В ВУЗАХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ РЕСПУБЛИКИ

Аннотация. В материале рассматриваются актуальные вопросы сферы образования в период цифровизации страны, изучаются позитивные и негативные явления в подготовке журналистских кадров в вузах страны. Проводится определенный анализ уровня специалистов, занимающихся обучением представителей четвертой власти, а также проводится сравнение высших учебных заведений, которые являются стратегической сферой системы отечественного образования и имеют опыт по обучению журналистике.

Актуальность данной статьи заключается в том, что на современном этапе в условиях развития трансформирующегося общества Кыргызстана наблюдается дефицит материалов в сфере медиа. Исходя из этого, представление их на государственном кыргызском языке в рамках данной статьи, имеющей отношение не только к практической журналистике, но и ее научно-академической стороне, также демонстрирует ее актуальность. Тезис, выдвигаемый автором статьи, может представлять профессиональный интерес для определенного круга читателей, представляющих медиа сферу, а также стать объектом их споров и дискуссий, что для отечественного медиа пространства является закономерным явлением определенного уровня. Кыргызстан в новом тысячелетии развивается не только путем цифровизации, но и демократизации, заявив о себе в международном сообществе именно в этом ключе. Статья может вызвать интерес у представителей не только научно-академической среды журналистики Кыргызстана, но и практиков - журналистов и представителей других сфер.

Ключевые слова: журналистика, масс медиа, образование, журналист, бакалавр, высшие учебные заведения, международная журналистика, СМИ, медиа сфера.

M.M. Myrzagulov,
Associate Professor of the Department
of Philology and communication
International University of the Kyrgyz Republic,
Bishkek, Kyrgyzstan.

TEACHING OF JOURNALISTS IN UNIVERSITIES IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE REPUBLIC

Summary. The article deals with topical issues of education in the period of digitalization of the country, examines positive and negative phenomena in the teaching of journalistic personnel in the country's universities. There is a certain analysis of the level of specialists engaged in training representatives of the fourth power, as well as a comparison of higher education institutions that are a strategic area of the national education system and have experience in teaching journalism.

The relevance of this article lies in the fact that at the present stage, in the context of the development of a transforming society in Kyrgyzstan, there is a shortage of materials in the field of media. Based on this, their presentation in the state Kyrgyz language in the framework of this article, which is relevant not only to practical journalism, but also to its scientific and academic side, also demonstrates its relevance. The thesis put forward by the author of the article may be of professional interest to a certain circle of readers representing the media sphere, as well as become the object of their disputes and discussions, which is a certain natural phenomenon for the domestic media space. In the new Millennium, Kyrgyzstan is developing not only through digitalization, but also through democratization, making itself known in the international community in this way. The article may be of interest not only to representatives of the scientific and academic environment of journalism in Kyrgyzstan, but also to practitioners - journalists and representatives of other fields.

Keywords: Journalism, mass media, education, journalist, bachelor's degree, higher educational institutions, international journalism, mass media, media sphere.

XXI кылымдагы санариптештирүү аракети активдешкен Кыргызстанда жогорку окуу жайлар чөйрөсүндөгү билим берүү системасы жалпысынан өнүгүү тенденциясын көрсөтөт. Илимий агартуучу академиялык багыттардын өз алдынча ар кандай шартта жана деңгээлде өнүгүп жаткандары жалпыга болбосо дагы, ар кесип өкүлдөрүнө маалым. Алардын ар бирин талдабастан, бир гана журналистиканы алып карасак. Анткени, журналистиканын актуалдуулугу кыргыз коомчулугунда салыштырмалуу жогору болуп жаткандыгы ачык байкалат. Аны менен бул багыт Кыргызстандын соңку жаңы тарыхындагы бир нече ондогон жылдар аралыгында бир гана агартуучулук жаатында эле эмес, коом ичинде масс медианын алды менен практикалык тарабы таасирдүү ордун далилдей алгандыгын көрсөтөт десек да жаңылыштык болбойт.

Журналистиканы өзүнүн өзгөчө ишмердүүлүгүнө карата коомдун күзгүсү деп аталып жүргөнү, ошону менен бирге анын бийлик чөйрөсүнө тиешеси бар экендиги белгиленип, төртүнчү бийлик аталып келгени да көпчүлүккө маалым. «Журналистика» түшүнүгү латын тилинин «diurnalis, diurnale» сөздөрүнөн башат алып, француз тилиндеги «journaliste», «journal», деген сөздөрдөн келип чыгуу менен, «күндөлүк кабарлар, кабар» деген түшүнүктү берерин белгилеп кетүү зарыл [1, с. 12], [2, с. 7].

Бүгүнкү санариптештирүүнүн шартындагы журналистиканы учурдагы маанилүү жана көйгөйлүү эсептелген фактылардын, комментарийлер менен баалоолордун топтому аркылуу социалдык топтордун көз караштарын актуалдаштырып багыттоо түшүнүгүн камтыйт десек жаңылыштык болбойт. Себеби, аудиториянын, мисалы, кыргыз жергесиндеги болуп жаткан коомдук-саясий окуяларына туура баа берип, туура кадам жасоосунан элдин келечеги

жана жалпы эле мамлекеттик система көз каранды. Дал ушул туура чечим чыгарууга журналисттер коомчулукту акыркы объективдүү маалыматтар менен камсыздайт. Ал эми кыргыз мамлекетинин парламенттик түзүлүштү тандаган шартында бул жагдайдын актуалдуулугу жана таасирдүүлүгү эки эсеге жогорулагандыгы айдан ачык.

Официалдуу булактарда журналистика азыркы жашоодогу окуялар, көрүнүштөр менен темалар тууралуу маалыматтардын интерпретацияланышы менен чогултулуш тажрыйбасы экени, о.э. аны массага таратууда ар түрдүү формалар менен жанрларда жеткирилээрин көрсөтүп турганы айтылат. Албетте, жогорку окуу жайларда болочок журналисттерге билим берүүдө журналистиканын бул өзгөчөлүктөрү гана эмес, журналистика институционалдык жактан жалпыга маалымдоо каражаттарынын бир бөлүгү болуп эсептелери тууралуу да айтылат. Б. а. басма сөз, телекөрсөтүү, радиоуктуруу, интернет деген ж.б.у.с. ар функционалдык кызмат аткарган коомдук институттардын катарында турат экендиги дагы белгиленет. Ал эми журналистиканы ошол эле коомдук кызыкчылыктардын көз карашында карай турган болсок, ошол топтун илимий-практикалык билиминин бир бөлүгүн массалык түшүнүк катары башка социалдык топтордун өздөрүн алып жүрүүдөгү моделдердин б. а. маданият, мораль, этика жана эстетикаларды камтыган идеологиялары менен өнүгүүлөрүндөгү жөндөмдөрүндө кабыл алууларына көндүрөт же адаптациялайт. Орус иликтөөчүлөрү А.В. Коротков менен О.А. Шаминанын «Образовательные модели МГИМО» рубрикасындагы «Журналистика как наука: От предметной области - к преподаванию» эмгегинде [3, с. 2].

Бүгүнкү санариптештирүүнүн алкагында иш жүргүзүп жаткан Кыргызстандагы журналистика актуалдуулугуна жараша ар тараптуу талдоого алынып жатат. Бирок бул көрүнүш жетишсиз деңгээлде жүргүзүлүп келет. Бул жагдай айрыкча кыргыз журналистикасын баяндаган болочок журналисттерди даярдоочу окуу жайларында аябай эле ачык байкалат. Себеби, ата мекендик медиа каражаттарына адисттерди даярдоого ошол объект жөнүндө компетенттүү талдоосу болгон изилдөөлөрдү колдонуу менен сапаттуу академиялык медиа продукцияга жетишүү мүмкүн. Ошондуктан журналистиканын кайсыл түрү гана болбосун илимий багытта жетиштүү изилдениши заман талабы. Бул көрүнүш жогоруда белгиленгендей, заманбап кыргыз журналистикасынын билим берүүсүнүн мисалында ачык көрүнүп жатат. Бирок кыргыз журналистикасынын бул жагдайдын күнөөсү болуп жатат деп бир жактуу караган жаңылыштык болуп калат. Буга себепкер катары практикалык журналистикадагы негизги билими медиа тармагы болбогон кесиптештердин билип билбей кетирип жаткан кесиптик каталарды да айтуу керек.

Жалпысынан санариптештирүү колго алынган жаңы доордогу кыргыз маалыматтык коммуникациялары учур талабына ылайык иш жүргүзүүгө бардык аракеттерин кылып келет. Андай кылбаска болбойт, себеп алардын өз аудиториясынан айрылуу коркунучу турат. Бул жагдайга таасир берген дагы

бир көрүнүш катары кыргызстандын медиа мейкиндигинде чет өлкөлүк маалымдоо каналдардын активдүү иш жүргүзүп чоң атаандаштыкты жаратып жаткандыгын айтсак болот. О. э., медиа чөйрөнү мындай шартка базар экономикасы алып келгенин белгилесек болот. Жеңил эмес мезгилдин талабына ылайык коомду кабар менен камсыздоодо кесиптик ишин аткарып жаткан практикалык журналистикадагы мүчүлүштүктөр күнү бүгүн дагы байкалбай койбойт. Бул учурдагы технологиянын өнүгүп жатканынын алкагында болуп келет. Кесиптик журналистикадагы мүчүлүштүктөрдүн болушу ата мекендик маалымдоо каражаттарынын сапаттуу иш жүргүзүп жаткандарына көлөкө түшүрүп жаткандай. Албетте бул көрүнүштүн алкагында кыргыз медиа каналдарынын заман менен кадамдаш болуп эч тыйуусуз иш жүргүзүп жаткан ишмердүүлүктөрү дагы көрүнүп турат. Алардын мындай активдүүлүгү айрым заманбап өлкөлөрдүн кызыгуусун да пайда кылбай койбойт. Алардын арасында биздин коңшу өлкөлөр, о. э., андан тышкаркы ыраак жайгашкан мамлекеттердин маалымдоо каражаттары дагы жок эмес экенин белгилей кетүү абзел.

Бүгүнкү күндө Кыргызстандын мындай заманбап маалымат каражаттарынын ичинен таасирдүү орунду электрондук медиа каражаттар ээлеп келет. Булардын коомдук аң-сезимди өнүктүрүүдө башка маалымат каналдарынан алдыда келе жатканы, саясатташып кетти, делген кыргыз коомчулугунун ар бирине белгилүү десек жаңылыштык болбойт. Мындай жагдайдын болушун белгилеп кетүү бул иликтөөнүн мазмунун ачып берүүгө көмөк көрсөтөт. Ошол себептен жергиликтүү медиа чөйрөнүн мындай аспектин айтып кетүү зарылдык болуп эсептелет.

Практикалык журналистикадагы кемчиликтердин болушу иштөө жолдору окшош бирок, эки экономикалык өнүгүүгө таянган (советтик жана заманбап кыргызстандык) мамлекеттик жана менчик телеканалдардын эфирдик программаларында да кездешет. Алар кабарчылардын сөздөрдү туура эмес окуп айтуусунда, бериле турган суроолордун туура эмес же түшүнүксүз түзүлүшүндө байкалат. Мисал катары теледеги журналисттер тарабынан «күлкүлүү» деген сөздүн «күлкүмүштүү жана күлкүлүштүү» деп айтылышы алды менен тележурналисттердин сабаттуулугунан күмөн санатпай койбойт. Мындан тышкары регионалдык диалектиде сүйлөгөн журналисттердин кесиптик ишмердикте тилин адабий нормага ылайык колдонбостон иш жүргүзүшү да республикалык медиаларда жок эмес. Мисалы, «дагын» деген сөздү кеңири колдонгон теледеги алып баруучуну ар бир болбосо дагы көпчүлүк кыргызстандыктар ким тарабынан кеңири колдонулганын жакшы эле билишет. Ал эми спорттук телеканалды ачкан КТРКнын алып баруучуларынын кыргыз тилдүү айрым комментаторлорунун мисалы спорттун ошол эле футбол беттеши боюнча айтып жаткан сөзүнүн мазмунун түшүнүү, жөнөкөй эле көрарман эмес тажрыйбалуу журналисттердин да кабыл алуусунда кыйынга турат экени ачык факт. Эгерде журналисттин ишмердүүлүгү аудитория үчүн болбосо анда ал өз деңгээлин кароосу зарыл

экени кандай болсо дагы медиа каналдын жетекчилиги тарабынан каралууга тийиш экени мыйзам ченемдүү көрүнүш го деп ойлойм.

Жогоруда белгиленгендей журналисттердин кемчиликтери айрыкча теледе көп байкалып, тележурналисттердин компетенттүү эместигин ошол маалыматтык программалардан көрүүгө болот. Кабарчылардын сабатсыздыгы, спецификалуу терминдерди так айта албагандыгы, монтаждоодон кеткен кемчиликтер, интервью берип жаткан адамдын аты жөнүн туура эмес берүү, аял киши сүйлөп жатса эркек кишинин фамилиясы көрсөтүлгөндүгү, алып баруучулардын сөз байлыгынын жардылыгы, (мындан сөз таппай «аа-аа» же «мм-мм» деген үн менен эфирди толтурат) бул орус жана кыргыз тилде да алып баргандарга тиешелүү.

Жалпы аудитория мындай каталарга ойдогудай маани бербешти мүмкүн болгону менен академиялык журналистиканын өкүлдөрү аларды байкап белгилейт. Ал эле эмес мындай мүчүлүштүктөр академиялык чөйрөдө, так айтканда болочок журналисттер үчүн сабактарда колдонулуп, келечекте алар тарабынан кетирилбеш керектиги эскертилет.

Мындай жагдайдын болбошуна башкача айтканда, кыргыз медиасындагы журналисттердин чеберчилигинин деңгээли жогору болуп, кемчиликтердин жокко чыгарылышына бир катар факторлор, алды менен ошол эле тилдик жана педагогикалык жагдайлар түздөн түз себеп болот. Тактап айтканда, кандайдыр бир пайызга журналисттик сабатсыздык ошол адистке билим берген окуу жайдын, б. а. студенттин күнөөсүнөн уламбы же билим берген мекеменинби, натыйжасында журналисттин компетенттүү эмес болуп бүтүргөндүгүндө. Себебин билим берүүдөгү дисбаланстын таасиринде болуп жатат демекчимин. Б. а. жогорку окуу жайларында практик педагогдор көп, ал эми кээ биринде теоретиктери басымдуулук кылат. Албетте мындай болбош керек, эрежесине ылайык болочок адистке 50 пайыз теориясы берилсе 50 пайыз практикалык жөндөм менен билим берилүүгө тийиш. Баш калаада бүгүнкү күндө ондогон университеттер журналистика багытында адисттерди даярдашат. Тилекке каршы мындай Бишкектеги журналисттерди даярдаган жогорку окуу жайлардын ар бири өздөрү менен өздөрү эриш аркак иш жүргүзүшөт. Бул, болочок төртүнчү бийликтин өкүлдөрүн даярдоону каалаган ниетин, башка жогорку окуу жайлар дагы билдирип келишет. Алардын ичинде региондордогу окуу жайлар дагы жок эмес. Мындай ишмердүүлүккө атайын шарты болушу зарыл экендигин баардык эле окуу жайлардын жетекчилиги түшүнө бербейт, же түшүнгүлөрү келбейт. Ансыз дагы борбордогу академиялык журналистиканы аркалаган жогорку окуу жайлардын баардыгы тең талапка ылайык иш жүргүзүп жатат деген көрүнүштөн алыс. Бир нече жылдан бери Кыргызстанда «боллон» системасы боюнча билим берүү колго алынган. Бул санариптештирүү шартына ылайык жаңы ыкмадагы билим берүү журналист болот деген кыргыз жаштардын катарын азайтпастан арбытып отурат. Ошондуктан улам дагы окуу жайлар «журналистика» багытын суроо талапка ээ экендигине кызыгууларын арттырып масс медиа өкүлдөрүн дардап чыгарсак дешет. Ал эмес өз кемчиликтерин жойбостон кошумча адистиктерди

ачып аны тиешелүү адисттер менен камсыздоону иштин алгачында колго албай акырында ойлонуп, натыйжасында сапаттуу окутуучулардын курамы түзүлбөстөн заманга ылайык болбогон бүтүрүүчүлөр даярдалып келет. Бул көрүнүштөр окуу процессиндеги сабактардын канчалык деңгээлде талапка ылайык эмес жүргүзүлүп жаткандыгын айтпагандагы жагдайы. Учурда журналистика багытында илимий даражасы бар профессордук окутуучулардын саны республика боюнча он даанага жетпейт. Ал эми заманга ылайык делген Бишкектеги жогорку окуу жайлардын биринде ачылган адистиктин бири «саясий журналистика». Жогорудагы абалдын негизинде бул багытта кандай бүтүрүүчүлөр чыгаарын айтпасак дагы түшүнүктүү демекчимин. Муну менен бирге окуу жайлар ортосунда тиешелүү илимий-практикалык конференция же өз ара тажрыйба алмашуу аракеттери уюштурулбайт, болсо дагы өтө сейрек өткөрүлөт. О. э. журналисттерди даярдаган жогорку окуу жайларда компетенттүү окутуучулардын жетишпей жаткандыгы дагы чоң көйгөй болуп келет. Мындай жагдайдан тышкары академиялык журналистикага башка адисттик боюнча кесиптештердин келип жатышы дагы байкалат. Айрыкча филология багытындагылар журналистикага келип жатканы учурдагы мыйзам ченемдүү көрүнүшкө айланып калгандай. Албетте бул аспект өзүнүн оң эмес терс таасирин тийгизип жатат. Маалымат катары Кыргызстанда журналисттерди жогорку окуу жайларда даярдоо ишмердүүлүгү өткөн ХХ кылымдын экинчи жарымында башталганын белгилөө абзел. Ал доордогу саясат орус өлкөсүнүн көзөмөлүндө жүргүзүлүп келгенин тарых барактарынан билебиз. Андан бери коомдук – саясий абал өзгөргөнү менен жогорку окуу жайлардагы билим берүүнүн принциптери жалпысынан ошол мезгилдин таасиринен чыга албай жаткандай.

Санариптештирүү менен бирге кеңири кулач жайган базар экономикасы өз шартын таңуулап, редакцияларга журналисттерди даярдоону ишке ашырган жогорку окуу жайлардын окутуу системасында өзгөрүүлөрдү киргизгени айдан ачык. Мисалга, аталган жогоруда айтылгандай адисттерди «боллон» билим берүү шартына ылайык даярдоо ата мекендик агартуу системасында басымдуулук кылат. Муну менен окутулган сабактардын аталыштары дагы алымча кошумчага дуушар болуп оңдолгонун баса белгилөө абзел. О. э., азыркы медиа каражаттарынын ишмердүүлүгүндө экономикалык жагдай барган сайын басымдуулук кылып жаткандыгы дагы кандайдыр бир деңгээлде себеп болот десек жаңылшытык болбойт. Рынок шартында массалык маалымдоо каражаттарынын маалыматтары продукция аталып, алардын сатык наркы күн сайын актуалдуулугун арттырып гана келет. Мындан улам кабарчылар финансы каражатын (айлык маянасын) мол табуунун аракетинде кызыкчылыгын арттырып, чыгармачылык сапат жана жоопкерчилик сыяктуу аспектилерди экинчи, керек болсо андан кийинки орунга калтырып койгондугу менен түшүндүрүлөт. Ошондуктан азыркы ошол эле телекөрсөтүүдө мисалга маалыматтык жанрдагы материалдардын басымдуулук кылганы дагы ошондон.

Себеп катары дагы бир журналисттердин сабатсыз же компетенттүү болбой жаткандыгына негиз катары, медиа каналдардын жетекчилеринин да тиешеси жок эмес десек болот. Учурда айрым редакция жетекчилери жетиштүү көзөмөл жүргүзбөй, же шарт түзбөй алар да экономикалык кызыкчылык менен алагды болуп калгандай байкалат. Азыр практик журналисттерге чет өлкөлүк медиа каналдарына көбүрөөк барып тажрыйба алмашуу уюштурулса деңгээл жогоруламак, сабатсыз журналисттердин катары азаймак демекчимин. О.э., себеп катары, практикалык медиа чөйрөгө базалык билими журналистика эмес бөлөк кесиптин өкүлдөрүнүн иштеп калышын белгилөөгө болот. Бул жагдай көп учурда баарыбызга белгилүү болгон «тааныш билиш» аркылуу жумушка алуу менен байланыш десем дагы жаңылыштык болбойт.

Бирок бул маселелер кыргыз журналисттери анын ичинен теле жана радио каналдарынын кабарчылары туура эмес жолдо баратышат дегенге жатпайт. Тескерисинче, биздин калемгер журналисттер деги эле ата мекендик медиа чөйрө өнүгүү тенденциясын көрсөтүп, калкты ар тараптуу маалыматтар менен оперативдүү камсыздап келет деген тыянак чыгаруу абзел. Муну менен кыргыз практикалык журналистикасындагы илгерилөө аракети байкалып жатса, академиялык жана илимий журналистикада мындай аракеттер ойдогудай аткарылбай келет.

Ойду улай кыргыз медиа мейкиндиги жогоруда белгиленгендей, ар тараптан илимпоздор тарабынан мазмундуу изилдениши бүгүнкү замандын талабы деп да баса белгилөөгө негиз бар. Бирок, бул жагдай учурда аксап келет. Анын аргументинде илимий эмгектердин саналуу гана болушу айтылат. Бул Кыргызстанда эле эмес, керек болсо постсоветтик мезгилдеги өмүр сүрүп жаткан өлкөлөрдүн, анын ичине Россия Федерациясын кошкондо дагы, илимий медиа мейкиндигинде тилекке каршы кыргыз журналистикасы боюнча саналуу гана иликтөөлөр бар экени өкүнтпөй койбойт. Ал эми бул багыттагы илимий иликтөөлөр Кыргызстандын эгемендикти алган мезгилинен башталганын эске салсак совет доорундагы кыргыз журналистикасы кызыгууну жарата алган эмеспи деген жана башка дагы суроолорду пайда кылат. Албетте бул факт менен белгилүү бир деңгээлде, кыргыз академиялык журналистикасында канчалык деңгээлде тиешелүү адабияттар менен камсыздоо жана жалпы инфраструктура бар экенин баалоого да болот. Ошондуктан журналистиканы, анын ичинде кыргыз теле жана радиосун керек болсо жалпы медиа чөйрөсүн ушундай комплекстүү талдоо менен гана анын өнүгүү багытын жана аны натыйжалуу өнүктүрүү боюнча конструктивдүү сунуштарды пайда кылуу өлкөнүн санариптештирүү шартында мезгил талабы экени талашсыз. Мындай болбосо, жакынкы мезгилде ата мекендик медиа тармак, анын практикалык жана илимий-академиялык жагы динамикалуу же конструктивдүү өнүгүүгө туш болот, деген позитивдүү тыянак айтуу татаал болмокчу.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. Этимологический словарь русского языка / под ред. акад. Н. М. Шанского. — вып. 5. — М.: Московский университет, 1973. — Т. 1. — 304 с.
2. Ольшанский О. Е. В мире слов: Журналистика. – Режим доступа: <http://slovo.dn.ua/zgurnalist-zgurnalistika.html>.
3. Коротков А. В., Шамина О. А. Образовательные модели МГИМО. Журналистика как наука: От предметной области-к преподаванию. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhurnalistika-kak-nauka-ot-predmetnoy-oblastik-prepodavaniyu>.

УДК 811. 512. 1 (575.2) (045)

М. Д. Рыспакова, Кыргыз Республикасынын
Эл аралык университетинин окутуучусу,
Бишкек шаары, Кыргыз Республикасы

«ЧАГАТАЙ ТИЛИ» ТЕРМИНИНИН КЕЛИП ЧЫГЫШ ТАРЫХЫНАН

Аннотация: Борбордук Азиянын ар кайсы тарыхый доорлорунда жашап өткөн көптөгөн элдеринин материалдык жана руханий маданияттары илимпоздордун көңүлүн буруп келген. Айрыкча, чагатай мезгилиндеги тилдик жана адабий көйгөйлөр түркологияда илимий кызыкчылыктын объектиси болуп келе жатат. Түркистан чөлкөмүндө түрк тилдүү акындардын колдонуп келген орток жазма адабий тилине «чагатай тили» деген аты берилген. Чагатай тилинин жазуусунда араб ариби колдонулган. Мына ушул орто кылымдарга таандык болгон орток тил катарында кызматын аткарган «чагатай тили» термининин келип чыгышын ачып берүү изилдөөнүн негизги максаты болуп саналат. Бул макалада «чагатай тили» термининин келип чыгыш тарыхы жана анын колдонулушу салыштырма-тарыхый методдун негизинде иликтенди. Чагатай тилинин аталышы жана жайылган аймактык маселелери боюнча маалыматтар каралып, бул туурасында окумуштуулардын көз караштары изилденди. Ошол доордогу кээ бир адабияттардан тарыхый мисалдар берилди. Башка элдер сыяктуу эле, кыргыздар да чагатай тилин орток тил катары колдонгон, ошондуктан, орток бир маданий мурастардын борборунда болгон азыркы кыргыз тили жана чагатай тилин салыштырып изилдөөнүн негизинде, алардын өтө көп окшоштуктары жана бири-бирине жакындыгы бар деп болжолдоого болот.

Ачык сөздөр: чагатай тили, кыргыз тили, орток түрк адабий тили, тектеш тилдер, кол жазма, Борбордук Азия, Алтын Ордо, Тимуриддер, Мавераннахр, Хорезм.

М.Д. Рыспакова, преподаватель
Международного университета Кыргызской Республики
г. Бишкек, Кыргызская Республика

ИЗ ИСТОРИИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ТЕРМИНА «ЧАГАТАЙСКИЙ ЯЗЫК»